

סימן ט

בדין אכילת חלב בימינו

בס"ד, ערב חג השבועות שנת השביעית תשע"ה*
חז"ל בדיקת הריאה להתיר חלבה באכילה וצ"ב.

קיי"ל דחלב בהמה טהורה מותר באכילה, ובבכורות (ו' ע"ב) ילפינן הא מקרא (ועיי"ש גם בדף ז' ע"א) ודין חלב בהמה טריפה פשוט לאיסורא בחולין (קטז ע"ב) ועיי"ש (בדף יט ע"א מדפי הרי"ף) דכ' דכי היכי דביצת טריפה אסירא חלבה נמי אסירא, וכ"כ שם (פ"ג סי' נ"ב) הרא"ש, וע"ע בב"י (בריש סימן פ"א) ובשו"ע שם, וחלב טריפה אסור כחלב טמאה ועיי"ש בערוך השלחן.

והנה קיי"ל דאיכא מיעוט המצוי [והוא עשר אחוז כמש"כ להוכיח בשו"ת משכנות יעקב (סי' י"ז) ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' פ"א)] של טריפות הריאה בבהמה, ולכן הצריכו חז"ל לבדוק את הריאה לאחר שחיטה ועי' בשו"ע (סי' ל"ט סעיף א') דכ' "וכל הפורץ גדר לאכול בלא בדיקה ישכנו נחש", וא"כ צ"ב מדוע לא חיישינן באכילת חלב שמא הוא מבהמת טריפה, דהלא אין לנו אפשרות לדעת זאת רק לאחר שחיטה ובדיקה, וכמו שהצריכו חז"ל בדיקת הריאה להתיר בשרה באכילה, כמו"כ צ"ב מדוע לא הצריכו

והביאור בזה הוא, דהנה כ' רש"י בחולין (יב ע"א) ד"ה פסח וכו' וז"ל הלכה למשה מסיני הוא הא דסמכינן ארובא "אפי' היכא דאפשר" אי נמי "אחרי רבים להטות" (שמות כ"ג) משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מלתא סמכינן ולא בדקינן כל י"ח טריפות "ונקובת הריאה" משום דשכיח בה ריעותא בדקינן והיכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדק מתאכלא דסמכינן אהא [ארובא] ואדרב הונא [חזקת היתר] דאמר (לעיל, ט' ע"א) נשחטה בחזקת היתר עומד "ואין מפרסמין הדבר" עכ"ל, וביאור דבריו הוא דבדרך כלל כל זמן שלא נאבדו חלקים מהבהמה אפשר לבדוקה, אולם אעפ"כ אין צורך לבדוקה דסומכין על הא דרוב בהמות כשרות, ובנוסף גם איכא חזקת היתר [וכ"ש שהחזקת היתר היא מגיעה מכח הרוב, ואכמ"ל] אולם מכיון דאיכא מיעוט המצוי של טריפות הריאה, הצריכו חז"ל לבדוקה בדאפשר דהיינו במקום

* וזאת למודעי דכל ניד"ד הוא להלכה ולא למעשה, וזאת גם מכיון דיש לי ידיעה ברורה דמין הגריש"א וצ"ל ידע משאלה זו [וכדלקמן] ואעפ"כ ס"ל להיתרא, אולם טעמו לא ידענא.

דין התלמוד וכן איכא מילי טובא דבעו בדיקה ולא בקיאינן בבדיקה ומטרפינן להו וכן כמה בהמות מחמת ספק מטרפינן להו, אבל היכא שנאבדה הריאה ודאי אזלינן בתר רובא שמעיקר הדין כשרות הן וכו' עיי"ש ולאחר כותבי זה בס"ד מצאתי בכף החיים (סימן פ"א אות ל') שכ' וז"ל יש מקומות דרוב הבהמות הם טריפות והבודק לא יכשיר א' מעשרה ואפ"ה מגבנין גבינות מחלבן ולא היה אדם שערער, ונראה דסמכו דרוב הטריפות אינן מעיקר התלמוד ואיכא נמי כמה טריפות דבעו בדיקה ולא בקיאינן וכמ"ש הפר"ח סי' ט"ל או' ג' כס"א אות א' ברכ"י בשו"ב או' ו' פ"ת או' ד' זב"צ או' כ"א, עכ"ל.

והנה מדין תורה דאחרי רבים להטות, אמרינן דיבש ביבש מין במינו שנתערב חד בתרי בטיל, ונחלקו הראשונים בדין הביטול, האם האיסור קיים אולם אעפ"כ התערובות מותרת באכילה או שהאיסור נהפך להיתר ולא משום ספיקא, ונפק"מ אם מותר לאדם אחד לאכול שלשתם יחד, וכן דעת הרא"ש (בחולין פ"ג סי' ל"ז) ועי' בשו"ע (סי' ק"ט סעיף א') ובביאור הגר"א (סק"ו).

אולם כשהתערובות היא לח בלח מין במינו מיבעי ביטול בששים מדרבנן וכדמבואר בשו"ע שם (סעיף ב') וכ"ה להדיא לגבי תערובות חלב בשו"ע (סימן פ"א סעיף ב') ואם היתה בעדר [בהמת

שהיא לפנינו ולא נאבדה, דאם היא נאבדה הדירה דינא דסמכין ארובא וכו'.

ולפי"ז בנידון דידן דין החלב כדין הבשר, דכ"ז שלא נשחטה הבהמה אין לנו כלל אפשרות לבדוק את כשרותה וסמכין ארובא וחז"ל בכה"ג לא הצריכו בדיקה, ואיה"נ לאחר שחיטתה יהיה אסור לאכול את החלב שיש ממנה כל זמן שלא יבדקו את כשרותה, וכן מבואר בשו"ת הב"ח הישנות (סי' קכ"ז) "דין החלב כדין הבשר" ועיי"ש כמה חילוקי דינים בזה וע"ע בתבואות שור (סימן ל"ט סעיף ו') ובלבושי שרד שם.

והנה כ"ז היה נכון בזמנם שטריפות הריאה היה רק מיעוט המצוי, אולם בזמנינו ברוב המקומות הטריפות שכיחי טפי מהכשרות, וא"כ איך אפשר לסמוך על הרוב ועי' במ"ב (סי' תצ"ח סקמ"ט) דמביא שיטות [דאפילו] במקום שהטריפות מצויות כמו הכשרות אין לשחוט ביו"ט, וא"כ לכאורה לא ניתן לסמוך על הרוב [שאיננו] וכן על החזקה שבאה מכח הרוב וצ"ב.

איברא דמצינו דכבר הקשה כן הפר"ח (סי' לט סק"ג) על גוף הבשר דאיך סומכין על הרוב, וז"ל ואע"ג דהאידנא ברוב המקומות הטריפות שכיחי טפי מהכשרות [וא"כ איך סמכין על הרוב בנאבדה הריאה] טעמא דמילתא משום שמחמירין הרבה חומרות שאינם מעיקר

תחילה בעין ואח"כ נתערב משא"כ בזה כל מעט ומעט שיוצא נתערב תיכף ונתבטל בששים בין ההיתר שהיה בו מכבר ואין חל עליו שם איסור ולפי"ז אם הענבים מונחין בפני עצמן והיין זב מהם במדרון ויורד לתוך יין שהיה שם כבר מע"ש אסור כל היין להסתפק ממנו משום דבר שיש לו מתירין שהרי מקודם שנתערב היה בעין וניכר [ספר התרומה בסימן רכ"ג] עכ"ל הרי להדיא לאידך גיסא כמש"כ דמכיון שלחלב היה זמן כל שהו שהיה בעין וניכר בפני עצמו, וא"כ כבר חל עליו שם היתר מדין רוב, וע"י התערובות לא פקע.

איברא דזה אינו דהלא איך אפשר לומר שלא פקע ההיתר כשהמציאות היא מוכחשת דהיינו דודאי לנו דליכא ביטול בששים, ולהדיא במתני' דטהרות (פרק ה' משנה ה' וס"ט) שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו הולך בשני ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורין "ואם נשאלו שניהם כאחד טמאים" וכו' והכא הוי כנשאלו שניהם כאחד, וכ"ה להלכה בשו"ע (סי' ק"ט סעיף א') דאפילו במקום דחד בתרי בטיל אסור לאדם אחד לאכול שלשתם ביחד מפני דהוי מציאות מוכחשת, וע"י בפסחים. (י"ע"א) בתוד"ה הלך וכו'.

ועוד דהלא כל דבר הבטל בששים לאו מתורת רובא אתינן שהרי מין בשאינו מינו מדאורייתא לא מהני רובא

טריפה] עם בהמות אחרות ונתערב חלבה עם חלב האחרות הולכים בה אחר שיעור ששים.

ולפמש"כ צ"ע טובא איך שרי לן בימינו לאכול חלב, דבשלמא קודם המהפכה התעשייתית כל בן אדם שאכל חלב, הוא אכל מבהמה אחת, והיה מותר לו לכתחילה וכנ"ל, אולם כהיום שמערבים במיכל אחד חלב ממאות פרות וקיי"ל דיש בילה לח בלח, ומכל מאה פרות לא יתכן שאין שתי פרות טריפות מדאורייתא, וא"כ ליכא ביטול בששים וצע"ג.

ובמושבל ראשון היה נראה לומר דמכיון שכל בהמה היא וחלבה מותרים מצד רוב דתלייה אף כשצירף כולם יחד לא פקע ההיתר, ואפילו אם חולבים מאה פרות ביחד איכא היתר לכל פרה בפני עצמה מכיון שלכל פרה יש לחלבה קצת שהות במערכת הצניורות עד שהוא מתערב עם שאר החלב, ואז כבר חל על החלב היתר מדין רוב וכמש"כ הרמ"א סימן ק"ב סעיף ד' וכדנבאר בש"ך (סק"ב) – ובשו"ע או"ח (סימן ש"כ סעיף ב') כ' המחבר אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית מותר לשתותו בשבת שכל היין היוצא מהענבים "מתבטל" ביין שבגיגית, וכ' במ"ב (ד"ק) ואע"ג דלאחר שבת יהיה לו היתר וקיי"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ה"מ באיסור שהיה ניכר

עצמו א"א להכלילו בדין דבר שיש לו מתירין ופשוט.

ועוד נראה בעניותי דבלא"ה לא שייך לומר בניהון דידן דלאחר שניתן שם היתר על החלב אין הוא נפקע ע"י התערובות, דהא כ' לעיל בשם הב"ח דדין החלב כדין הבשר, וכמו באם נאבדה הריאה הבשר מותר באכילה, ואם ימצאו את הריאה יהיה אסור לאכול את הבשר עד שיבדקנו ולא אמרינן דלאחר דהבשר הותר אינו חוזר ונאסר, דלהדיא רבנן התירו את האכילה רק בזמן שהדבר לא ניתן לבדיקה וברגע שניתן לבדוק ההיתר לא פוקע, אלא כל ההיתר מלכתחילה הוא עד הזמן שניתן לבדוק את כשרות הבהמה, כמו"כ באם שחטו את הבהמה אסור לאכול את החלב עד שיבדוק את כשרות הבהמה, וא"כ כשמערב את חלבה בתוך חלב של מאות פרות מכיון שודאי לנו דליכא ביטול בששים הוי כנבדקה הריאה והוכרע להטריפה, ועי' בדרכי תשובה (סימן פ"א סקמ"ז).

וביותר דכל סעיף ב' (שבסימן פ"א) הוא להדיא דלאחר שנמצא טריפה מה דין החלב והגבינה, ולא אמרי' דהשם היתר על החלב לא נפקע גם לאחר שנתגלה טריפה ופשוט.

והנה הרא"ש בחולין (פ"ז סי' ל"ז) כ' דבר שאין בריה ולא חתיכה הראויה להתכבד בטל ברוב ואפילו איסור דרבנן ליכא וכו' ויראה שמותר לאוכלן כאחת וכו' דגזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי

משום טעם כעיקר דאורייתא עי' בש"ך (סי' צ"ח סק"ו) ואפ"ה בששים בטל והיינו שהביטול אינו עוד בתורת רוב רק שאין בו טעם איסור כלל (ועי' בנו"ב מהדו"ת יור"ד סי' נ"ד) וא"כ מה שייך לומר דניזיל בתר רוב דתלייה בשעה שאנו נזקקים לרוב דביטול, וזה אינו במציאות.

ואפשר לומר דשאני ב' שבילים דאחד מן השבילים ודאי טמא "לפנינו" רק אנחנו לא יודעים מי הלך בשביל הזה, וכן חד בתרי דבטל, ודאי טריפה "לפנינו" רק אנחנו לא יודעים איזה חתיכה היא מן הטריפה, משא"כ בניהונינו, אין לנו מציאות לפנינו דודאי טריפה דא"א לישיבע ע"ז, אלא ידיעה קרובה לדאי דלא יתכן דאין כאן טריפה, ואפשר דעדיין בכה"ג ניתן ללכת בתר הרוב ודוחק.

איברא דכ' הרמ"א (סי' צ"ט סעיף ו') איסור שנתבטל כגון שהיה ס' כנגדו ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור ונאסר ל"ש מין במינו ל"ש מין בשאינו מינו לא שנא יבש ל"ש לח לא שנא נודע בינתים או לא נודע וכו' ועיי"ש בש"ך (סקכ"א).

ולפי"ז א"א להתיר החלב מצד רוב דתלייה וכנ"ל.

וצ"ל דמש"כ המ"ב בהל' שבת וכ"ה ברמ"א (סי' ק"ב) ובש"ך (סקי"ד) התם מיירי רק בגדרי "דבר שיש לו מתירין" דאמרינן דכל זמן שלא היה ניכר בפני

שנהפך להיתר, זה עצמו מסיים את הכרעת הרוב ולכן אף אם נשתנה אח"כ זה לא יחזור ויאסר מכיון שהדבר כבר נהפך להיתר, משא"כ ברוב דתליה, הכרעת הרוב תלויה ועומדת, ואם תיפסק בטל הרוב- ועוד דהלא חז"ל קבעו כאן דכל ההיתר הוא רק כ"ז שא"א לבדוק וכנ"ל ומכיון דהוי תערובות של מיעוט המצוי שנקבע ע"י חז"ל וא"כ בנידון דידן שהתערובות היא מכל כך הרבה פרות הוי בודאי שיש לנו תערובות של איסור שאין בה ביטול בששים. ובלא"ה הלא כ' הרמ"א (סי' נ"ז סעיף ו') להדיא דאיסור שנתבטל בס' ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חוזר וניעור ונאסר וכו' ל"ש נודע בינתים או לא נודע בינתים וכו', וכנ"ל.

ואין לומר דהמציאיות שהבהמות חיות י"ב חודש שאין הם טריפות, דהא כ' הרמ"א (סי' נ"ז סעיף י"ח) דהא דמהני שהיית י"ב חודש הוא בדוקא בספק טריפה אבל בודאי טריפה לא מהני ולפי המשכנות יעקב הנ"ל כבר בזמן חז"ל היו עשר אחוז מהבהמות ודאי טריפה [רק מנקובת הריאה] וכן יתכן דחיותן הוא ע"י תרופת אנטיביוטיקה אולם למעשה אין זה משנה את דיני טריפות שבהם. [וצ"ב ענין חיותן אם בכלל].

והנה לא מצינו בגמ' שהיו מערבים חלב מהרבה בהמות דהיינו ממאה בהמות, וגם לא היה להם צורך בזה, כך שהמציאיות שהשתנתה בימינו יוצרת

רבים להטות הלכך חד בתרי בטל ונהפך איסור להיות היתר ומותר לאוכלן אפילו כולן כאחת, ומדרבנן החמירו במין במינו היכא דנתבשל יחד קודם "שנודע" תערובתו ולא נקרא עדיין עליו שם היתר להצריכו ששים וכו' ועוד ראייה (מזבחים עג ע"ב) דדבר שהותר ע"י ביטול אינו חוזר ונאסר דפריך הש"ס ונכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש, ומשני שמא יבואו עשרה כהנים ויקריבום בבת אחת, ופריך אטו מגיסא אסירא, מגס הוא כלי שמקטירין בו החלבים כלומר אחרי שהותרו בפרישתן וכי בשביל שחזרו לקביעתן יאסרו הכא נמי אחרי שהותרו ביבש ונהפך האיסור להיות כולו מותר ויכול לאוכלן אפילו בבת אחת שוב אינו חוזר להאסר ע"י בישול, ואע"ג דמין במינו אוסר עד ששים היינו קודם שנודע תערובתו וכו'.

וראייתי דיש שרצו להוכיח מסוגיא זו דמגיסא שאם היה רוב מתחילה שדנו כל אחד להיתר, ונתערבו באופן שכבר אין כאן רוב מותר, וביותר דהגמ' תמהא וכי יתכן שדבר כזה יאסר.

איברא דכ' הרא"ש להדיא דכ"ז רק לאחר שנודע התערובות, וכאן הלא מיירי "בלא נודע" לפי' גדרי ה' נודע, וא"כ אין מקום להיתר זה- ועוד דהתם מיירי בדין כל דפריש מרובא פריש, והרא"ש מביא ראייה לדין ביטול ברוב ועיי"ש בקרן אורה ובאחיעזר (חיו"ד סי' י"ב סק"ז) עכ"פ בביטול ברוב כיון

בימינו אנו דיש מקומות דהרוב הוא טריפות ואף דאפשר דרובם הוא מחמת חומרות האחרונים או מחוסר ידיעותנו אולם כולנו יודעים בוודאות שבכל כמה עשרות בהמות חולבות איכא טריפה מדאורייתא והוי כמעט בגדר קבוע, אולם עכ"פ הוי בגדר דאיתא קמן, ובודאי שהתערובות מכל כך הרבה פרות, דאין בהם ביטול בששים ולבי ולבך ידע דכן הוא, וליכא הכרח מהרמ"א דבנידון דידן ס"ל להתירא וצ"ע.

ובנוסף אחר דגם בימינו באר"י ידוע לי על שחיטה בראשות רב בקי היטב שהיו מוציאים בשחיטתו ממוצע של קצת למעלה מששים אחוז כשר, דהיינו דאין זה מופקע שיהיה עדר של ששים בהמות כשרות, אולם לא ידוע לנו על מציאות של עדר של מאה בהמות שלא ימצא שם טריפות, ובודאי לא בחולבות שמצוי שם טריפות יותר מעגלים צעירים.

והראוני כמה מאמרים מכמה ת"ח בשאלה זו, ולא ראיתי בהם אלא גיבובי סברות ולא מצאתי דבר שהניח את דעתי וצריך אני לרב בזה.

בעיה הלכתית שאין לי עליה תשובה המניחה את הדעת, אם לא שודאי שבמשך עשרות השנים האחרונות ודאי שגדו"י חשבו על השאלה ולא ראו בזה שאלה ועלינו להאמין שכך הוא דאל"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בזה.

ושו"ר דלכאורה הדברים מפורשים להיתר ברמ"א (סימן פ"א סעיף ב') דכ' וז"ל ואם יש ס' בהמות בעדר ולא ידעינן בודאי שחלב מן הטריפה יותר מחלב האחרות אמרינן מסתמא דאיכא ששים ומותר ע"כ וכ' הש"ך (סק"ו) וז"ל וכתב בת"ח שם בשם או"ה אע"ג דלא בדקנו האחרות עדיין דרוב בהמות בחזקת כשרות הן ע"כ הרי דלא חשש למיעוט המצוי של טריפות, ואף דלא ידעתי את טעמו אולם למעשה חזינן דכן ס"ל להלכה.

איברא דזה אינו מוכרח כלל דהלא זה ברור דבזמן הגמ' גם כשהיה מיעוט המצוי של טריפות זה היה בגדר דליתיה קמן [ועי' בחולין ק"י ע"א במעשה דרמי בר תמר] וכן יתכן בזמן הרמ"א כך שאין זה ודאי דבתוך הששים בהמות יש מן המיעוט המצוי, משא"כ

סימן י

בענין הנ"ל מכתב להגר"א לויסון שליט"א ר"י בישיבת חברון

בס"ד מוצאי חג השבועות שנת השביעית ה' תשע"ה

לכבוד הגאון המפורסם תהילתו בקהל הלומדים מרביץ תורה לעדרי עדרי לתורתו הכל תאבדים יר"א מרבים רבי אברהם לויסון שליט"א ראש ישיבה בישיבת חברון.

שלן' רב וכוט"ס, אחדשה"ט בכל הכבוד הראוי, בא אני בזה בהמשך לשיחתנו בטעם ההיתר לאכול מאכלי חלב בימינו שמערכים בכל מיכל כמות של חלב מכמה מאות פרות ויש בילה לח בלח, וליכא ביטול בששים מחמת מיעוט המצוי של טריפות שמחמת זה כבר חז"ל הצריכו בדיקת הריאה, ובאמת מחמת זה יש כמה מדקדקים שפורשים מכל מאכלי חלב, אם לא ממקום שלא נתערב בכמות כה גדולה של חלב מפרות אחרות, אולם הוא מילתא דתמיהא שהרי הכל נוהגין בו היתר, וידועים דברי הירושלמי ביבמות (פ"ז ה"ג) אם הלכה רופפת בידך ראה היאך הציבור נוהגין, וכבר נהגו לאכול מאכלי חלב גם באופן שהיו מעורבים במיכלים גדולים וכנ"ל, אולם צ"ב הטעם בזה.

ומפני חומר הקושיא ס"ל לפמעכ"ת דמכיון דהוי מיעוט המצוי דליתא קמן, דהיינו דאף דודאי לנו דעל כל מאה פרות איכא לכל הפחות ב' טריפות, דהלא עד היום לא מצינו כמות כה גדולה של פרות בלא טריפות, אולם אין זה ודאי דהמאה הפרות העומדות לפנינו יש בהם טריפות, דאין זה אלא מידע ע"פ "סטטיסטיקה" דאין לו תפיסה בהלכה ואף "דלבי ולבך ידע דכן הוא" [דבכל קבוצה של מאה פרות איכא לכל הפחות ב' טריפות] אין לנו צורך להתייחס לזה,

ואין זה דין מדרבנן שהם אמרו והם אמרו דהיינו שהם אמרו דבלח בלח מין במינו מיבעי ביטול בשישים, ומאידך גיסא הם אמרו שאין לנו צורך להתייחס לסטטיסטיקה, דהדין דאין לסטטיסטיקה תפיסה בהלכה הוא דין דאורייתא, והרבה ראיות לזה לכל מי שבקי בחשיבה התורנית.

וב"ת הביא ראיה לדבריו מהא דמצינו במתני' דיבמות בריש האשה בתרא (קט ע"א) האשה שהלך בעלה

ילדה וזכר היה עכ"ל ובזה מבואר מדוע לא חיישינן לעיבור שני [וכן יתכן דהמיעוט מפילות מוריד את החשש שמא יצאה מליאה בתאומים] אולם אין מכאן ראייה דבמקום שהסטיסטיקה ודאית לפנינו דלא אזלינן בתרא, ואדרבה בכה"ג הוי קרוב לדין ב' שבילים (עי' בטהרות פרק ה' משנה ה' וש"ג).

בתב הרוקח (סי' שס"ו) אשת כהן שמעוברת מותרת ליכנס באהל המת דס"ס הוא שמא נפל הוא או שמא נקבה הוא, [ועי' בש"ך יור"ד (סימן שע"א סק"א) ובמש"כ בשו"ת שע"ח (ח"א סימן קנ"ח) על דברי הרוקח, בדין טהרה בלועה בעובר, ואכמ"ל].

ולבאורה צ"ב מדוע הרוקח לא דן במקום שהיא יודעת שיש לה תאומים דבכה"ג הרוב דיש לה זכר, ומכאן מוכיח פמעכ"ת דאין לסטיסטיקה מקום בהלכה ולא מצרפים ב' מקרים, ברם בתאומים זהו עיבור אחד ובאשה אחת ואיה"נ צ"ע דהלא בכה"ג הרוב דהוא זכר, ובהכרח צ"ל דס"ל דהא דמיעוט מפילות משאיר את המצב דליכא רוב לזכר.

אולם דעת כ"ת בפשיטות דמותר להכניס לאהל שיש שם כמה עשרות כהנות מעוברות "מת" ולא חיישינן לסטיסטיקה דודאי יש שם לכל הפחות אחת שמעוברת בזכר, וכמו שנפסוק לכל אחת מהם שיכולה ליכנס לאהל המת מחמת ס"ס וכנ"ל כמו"כ

וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה, "היתה לה חמות אינה חוששת" יצתה "מליאה" חוששת, רבי יהושע אומר אינה חוששת ע"כ, ובגמ' פריך "היתה לה חמות אינה חוששת" אמאי? הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות, ומשני' מיעוט מפילות, וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות והווי ליה זכרים מיעוטא ע"כ, ולכאורה מדוע לא חיישינן שמא נתעברה חמותה עוד פעם, ואז כבר יש רוב דהוי לה זכר, וכן מדוע לא חיישינן דיצתה מליאה בתאומים דגם בכה"ג הרוב הוא דהוי לה זכר, ובהכרח צ"ל דאנו בוחנים כל מקרה לגופו, ולא מחברים ב' מקרים ועושים עי"ז סטיסטיקה דרק בכה"ג נדכל מקרה הוא לגופו ליכא רוב זכרים.

איברא דמהא ליכא ראייה לנידון דידן דבאמת צ"ב מדוע בהיתה לה חמות רק ביצתה "מליאה" חוששת, דהלא היא יכולה להתעבר בחו"ל גם אם לא יצאה מליאה, ובאמת רש"י במתני' כבר נתן טעם לזה וז"ל היתה לה חמות, במדינת הים וכשיצאה לא היה לה בן ואין יבם לזו אינה חוששת שמא ניתן לה יבם, אע"ג דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה התם הוא דכל מה דילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיק לה להא מיבם, אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקיק לה להך אא"כ ילדה זכר וכולי האי לא חיישינן שמא

במקום שהרוב בטבע שמתוך כל מאה בהמות יש ב' טריפות מנין שאפשר להתעלם מזה, ואדרבה דומה יותר לדין ב' שבילים וכן"ל וצ"ע.

כלל של דבר גם אם נניח כדעת פמ"ע"ת וקראיותיו דלא אזלינן בתר הסטטיסטיקה בהלכה "לאיסור", אולם כל זה נכון כל זמן שהסטטיסטיקה היא בגדר סטטיסטיקה ואין ע"י הכרעה אלא הסתברויות ברמות שונות, אולם במקום שהסטטיסטיקה היא קרוב לודאי "ולבי ולבך שכן הוא" וכגון להכניס מת לאהל שבו עשרות כהנות מעוברות שודאי לן שלכל הפחות אחת מעוברת בזכר אע"פ שא"א לישיבע ע"ז, לדידי נראה דאסור ואם האמת עימי לא מצינו ידינו ורגלינו בהיתר שתיית החלב בימינו וצ"ע"ג.

והנה דעת הראב"ד שכהנים בזה"ז אין לוקין [וי"א שאין כלל איסור דאורייתא] על איסור טומאת מת, דכולנו בחזקת טמאי מת, הרי דעל סמך סטטיסטיקה כשהיא ודאית סמכין בהלכה, ועי' בשו"ת חת"ס יור"ד (סי' ש"מ) דתמה דאיך מתירין איסורים על סמך סטטיסטיקה שאינה ודאית [לפמ"ש"כ שם] וכ' שם שהטומאה עוברת דרך זיזין וגזוזטראות, ובפשטות נראה דבכה"ג דהסטטיסטיקה היא ודאית, מכריעין הלכה על פיה אע"פ דסוכ"ס אי"ז אלא סטטיסטיקה אולם מכיון דכולנו יודעים דכן הוא האמת, אע"פ שאין זה מופקע

מותר להכניס שם מת, והנה אם לפמ"ע"ת פשיטא דכ"ה הדין אולם לדידי מספקא ואדרבה הדעת נוטה לאיסורא, דבמקום דהסטטיסטיקה היא קרוב לודאי [וכמעט לא יתכן מציאות הפוכה] הוי כב' שבילים וכן"ל ואין זה סתירה הא דלכל אחת בפני עצמה נתיר ליכנס לאהל המת, ומאידך גיסא נאסור להכניס מת לאהל שבו נמצאות כל הכהנות.

והנה מדין תשע חנויות דבנמצא הלך אחר הרוב, אין מזה ראייה דאזלינן בתר סטטיסטיקה, דאין זה "הכרעה" אלא "הנהגה" דמבחינה סטטיסטית ליכא נפק"מ בין נמצא דהלך אחר הרוב, לבין שלקח מאחת מן החנויות דהוי ל' דין קבוע, דדינו כמחצה על מחצה, וביותר דיתכן דבחנות העשירית מוכרים בשר יותר מכל התשע חנויות ואעפ"כ לא אזלינן בתרה וגם לשיטות האחרונים דאזלינן בתר רוב בשר עי' בפ"ת (סימן ק"ט סק"ב) לא משום דס"ל דאזלינן בתר סטטיסטיקה, אלא נחלקו מהו "רוב צדדים" דע"ז נאמר הלך אחר הרוב.

איברא דבשלמא ברובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות אזלינן בתר רובא, דהוי דין בהנהגה דהיינו כיצד עלינו לנהוג, אולם ברובא דליתיה קמן כגון רוב בהמות כשרות, אין זה אלא רוב בטבע ובלשונינו "סטטיסטיקה" ואף דיתכן דכל המאה בהמות שלפנינו הם טריפות, אולם לא חיישינן לזה ואזלינן בתר רוב בטבע של כל העולם, אולם

מתחשבים בחזקת חיים של כל יחיד ויחיד בפני עצמו, אלא בוחנים את הענין באופן סטטיסטי, ואם מבחינת סטטיסטיקה אין שם רגע פנוי בלי מת, ודאי שאסור לכהן ליכנס לשם, ופשוט דהחזקת חיים של כל יחיד ויחיד לא משנה את המציאות שיש מתים בעולם ובפרט בבתי חולים.

ובענייני נראה אף אם נאמר דמותר לכהן ליכנס לבית החולים שיש בו מבחינה סטטיסטית מת, וכמ"כ בשו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' תקנ"ט, ועי' בספר מנחת אשר על חומש ויקרא סימן מ"ז אות ד') ודלא כמ"כ, אולם גם הוא יודה דנידון דידן חמיר טפי, דהסטטיסטיקה שיש מת בבית החולים היא נקבעת לפי המידע שיש לנו, שאין הוא ודאי שאפשר לישבע ע"ז דאין הוא אלא סטטיסטיקה משא"כ הא דאיכא מיעוט המצוי טריפות הריאה בבהמות "חז"ל קבעו את זה, ולכן גם לא יועיל בזה מדגם אלא יש חובה לבדוק כל בהמה ובהמה, משא"כ בעופות של התעשייה דאיכא מיעוט המצוי של טריפות זוהי קביעה שלנו והיא משתנה מלול ללול, ויש שהמיעוט המצוי הוא בצומת הגידין ויש בריאות ויש במעים, ולכן מועיל בהם מדגם.

בללול של דבר דאין לנו להתעלם מהסטטיסטיקה כשהיא קרוב לודאי במאת האחוזים אע"פ דא"א לישבע שכן הוא וזהו ההגיון ושכל הישר וגם מצינו וכנ"ל דיש לזה מעמד ותוקף

שיכול להיות מקרה חריג לא חיישינן להא ועדיין צ"ב.

איתא בשו"ע או"ח (סימן שכ"ט סעיף ז') יש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו והוי עסקי נפשות, וכ' המ"ב [בשם המ"א וש"א] וה"מ כשבאו על רבים דבודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו ולכן הוי כמו שבאו על עסקי נפשות אבל כשבאו על יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת ע"כ.

והנה זה פשוט כשאנו דנים על כל יחיד ויחיד ודאי לנו שלא יחלל שבת בשביל הפסד ממון, ולא גרע מכל ל"ת שמחוייב ליתן את כל ממונו בכדי לא לעבור עליו (עי' בשו"ע סימן תרנ"ו) אולם כשאנו דנים על הציבור בכללו ודאי לנו שיש לחוש מבחינה סטטיסטית שיעמוד אחד נגדם והוי פיקו"נ ולכן כל הציבור מחוייב לחלל שבת להילחם נגדם, הרי שלסטטיסטיקה כשזה קרוב לודאי יש תוקף הלכתי. אמנם י"ל דבפיקו"נ חוששים אפילו לצד הכי רחוק, ואין זה קשור לסטטיסטיקה.

וביותר הגע בעצמך וכי ס"ד דנתיר לכהן ליכנס לבית חולים שיש בו אלפי חולים [יהודים] על סמך שכל מי שמגיע לשם יש לו "חזקת חי" וכמבואר בגיטין (כח ע"א) ופשוט דאין אנו

ובטחון (פ"ד אות י"ח) וז"ל ונושא משא בשבת בהגררו אחר האומרים שהעיר הזאת מתוקנה, ועל "הרוב" יש בזה מכשולים וכו' ע"כ וי"ל ואכמ"ל.

אולם עכ"פ חזינו מדבריו דס"ל דליכא חזקת היתר [דהעירוב כשר] נגד מקום שאף פעם אחת לא מצינו את העירוב מתוקן, ואפילו שאין ודאות שאפשר לישבע ע"ז שגם עכשיו העירוב פסול דהלא אין זה מוכרח שאם עד היום לא מצינו את העירוב מתוקן שגם הפעם לא נמצא אותו מתוקן אולם מכיון שהדבר ברור בלב שהעירוב אינו מתוקן, זה יותר מרוב תינוקות מטפחין, ולכן א"א לסמוך על חזקה שהעירוב מתוקן ובנוסח אחר, ודאות גם שהיא בנויה על סטטיסטיקה מכיון שהדבר ברור שכן הוא יש לה תוקף הלכתי, וא"א להתעלם ממנה.

ולפמ"ש"ב הדרא קושיא לדוכתה, איך ניתן לאכול חלב ממיכלים שיש בהם חלב ממאה פרות ויותר, על סמך ביטול בשישים בשעה שהדבר ברור דליכא ביטול בשישים דהלא אף פעם אחת לא נמצא עדר של מאה פרות בלי שתי טריפות וודאי לא בחולבות [שהם גם זקינות] ולדידי צע"ג בזה.

ואת אשר נלע"ד כתבתי
מנאי ידידו עוז

בהלכה כך שא"א להתעלם מהנתונים הסטטיסטיים.

ולאחר כותבי כ"ז ראיתי בקובץ אגרות למרן החזו"א ז"ל (ח"ג אגרת ק"ה) שכ' שא"א לטלטל על סמך העירוב המקיף את העיר וז"ל הנידון, שלא נודמן אף פעם אחת (ההדגשה ע"י הפס היא במקור לא ידעתי מדוע בכרך החדש של החזו"א שו"ת וחידישים סימן ק"ד השמיטו את ההדגשה) כשבודקים את העירובין ביום ה' ועש"ק שימצאו שהצו"ה כולן קיימות, באופן שאי אפשר להתיר בשבת שלא נבדק, על סמך שבדקו לפני שבת העובר, שהדבר ברור בלב שכבר אין מחיצות העיר קיימות, וזה יותר מרוב תינוקות מטפחין, ואין הדבר ידוע אימתי מתקלקל, ובכל פעם שמוצאין מקולקל, הספק אם נתקלקל אחר השבת או קודם השבת [לאחר התיקון] וכו' עיי"ש וע"ע באמונה

סימן יא

עוד בענין הנ"ל

הנה לאחרונה נתפרסם על המצאה של "מפסק כשר" [כושר סוויטש] לשבת ע"י מאן דהו, והביא הסכמות להמצאתו מכמה רבנים, ויצאו נגד מפסק זה כל הרבנים וגדו"י בכל החריפות והדברים ידועים ואכמ"ל.

שיודע שהוא מרומה לא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר תלוי בצואר העדים כיצד יעשה וכו' אם נראה לו לפי דעתו שיש בו רמאות או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אע"פ שאינו יכול לפסלן או שדעתו נוטה שבע"ד זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים אע"פ שהם כשרים ולפי תומם העידו וזה הטעם או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם דברים אחרים מסותרים ואינם רוצים לגלותם כל אלו הדברים וכיוצא בהם אסור לו לחתוך אותו הדין אלא יסלק עצמו מדין זה וכו' עיי"ש.

ומבואר דאין זה נכון שהאדם יכריע לפי הנתוני אמת שעומדים לנגד עיניו בשעה שהרגשת לבו [האינטואיציה הפנימית שלו] אומרת לו שהדין הוא מרומה, ואדרבה אם הוא יכריע כפי הנתונים שמסרו לו, נגד הרגשת לבו, זהו דין שקר, וכמו"כ בהיתר עגונה אין לרב להכריע נגד הרגשת לבו גם שמבחינה תלמודית הדברים נראים אחרת, ואין

והנה אחת מטענות המתירים הוא, שאין זה בגדר פסיק רישא, שאין אנו דנים כפי רוב סטטיסטי, אלא כפי רוב מציאותי עכ"ד.

והנה מכותלי מכתבם ניכר שאינם מבינים על מה הם מדברים, וכבר הרבנים היכו אותם על קדקדם שמעריבים מין בשאינו מינו, וזאת מפני שרק בדבר שאדם אינו מכויין לו, יש הבדל בין מצב של פסיק רישיה לבין מצב שאינו מוגדר כפסיק רישיה, אך בפעולה מכוונת אין כל הבדל בין פסיק רישיה לאינו פסיק רישיה, ועי' במכתבו של הגאון ר' זלמן קורן שליט"א ודפח"ח.

ברם בגוף הטענה דאי"ז אלא רוב סטטיסטי ולא רוב מציאותי, לפמש"כ במקום שהרוב הסטטיסטי הוא ודאי אין בינו לרוב מציאותי ולא כלום, [וכנ"ל לגבי טומאת בתי חולים].

ובעי"ז גם מצינו בשו"ע (חו"מ, סי' ט"ו סעיף ג) וז"ל הדיין שבא לפניו דין

הגיון בעולם ללכת נגד השכל הישר, וא"כ נשאלת השאלה מדוע בשאלה זו אנו טומנים את ראשינו בחול ומתעלמים מהסטטיסטיקה הודאית, וכל הראיות שראיתי להיתר מלבד שאינם מכריעות, אולם לא ראיתי מי שמנמק מדוע באמת אפשר לאכול את החלב בצורה הזאת שכל שקית מעורבת ממאות פרות וצע"ג.

סימן יב

מכתב תשובה מהגר"א לויסון שליט"א ר"י בישיבת חברון

בענין לעשות מעשה, אפי' שיש בו ודאות של איסור, לכאורה הוא מותר לעשותו, כל עוד אין ברור ע"פ יסוד הלכתי שהוא אסור, וכגון דבר שיש עליו עד פסול [וכגון גוי או קטן] המעיד על איסור, אפי' שידוע שהוא אדם נאמן, וסומך עליו בכל עניניו ומסתבר שדובר אמת, אפ"ה אינו צריך לחוש לדבריו ולהחמיר, על אף שברור לו בסברא שעובר איסור. וכן אין צריך לחוש לעדות של כמה נשים צדקניות על ענין ערוה, אפי' שודאי לנו בסברא שהדבר אסור. [ואפי' במקום שא"א לסמוך על חזקה כגון בדין יוחסים שלא סמכין על חזקה] מ"מ לא אסרה לנו התורה. ורק כשידוע לנו ע"י מקור ידיעה שהתורה סומכת עליו, והוא עדות כשרה וכדור, וראיה לזה

דהנה הגמ' כתובות פה. איתא ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא, א"ל בת רב חסדא [אשת רבא] ידענא בה דחשודה אשבועה, אפכה רבא לשבועה אשכנגדה. זימנין הוו יתבי קמיה ר"פ ורבאב"מ אייתו ההוא שטרא גביה א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא, א"ל איכא איניש אחרינא בהדיא דמר, א"ל לא, א"ל אע"ג דאיכא מר, עד אחד לאו כלום הוא, א"ל ראב"מ ולא יהא ר"פ כבת רב חסדא א"ל בת ר"ח קים לי בגווייה, מר לא קים לי בגווייה, ע"כ. והיינו אע"פ שר"פ קדוש עליון, ואין בו שום חשש שקר מ"מ לא סמך עליו רבא, ועשה דין שע"פ הסברא ברור שאינו כמו שהיה במציאות. [והא דנאמנת בת ר"ח טפי מרבא, כתב הח"ח הל' רכילות כ"ו במ"ח

של טריפות לאסור, דהנה הדין דחלב טריפה אסור מדאוריתא ואוסר מדרבנן בנו"ט, [דהינו אחד בשישים] ואם יש לנו תערובת של חלב ממאות פרות ואחת משישים מהם טריפה, כל החלב אסור. והא דמותר לשתות חלב תמיד בהמה, דאזלינן בתר רוב פרות שאינן טריפות, ולא חיישי' למיעוט, אך כל זה בבהמה אחת. אך כשלוקחים חלב מהרבה בהמות יחד בעינן רוב שאין באחד משישים מכולם טריפה וע"ז כבר אין רוב נולכאורה הוא להיפך דמקבוצה גדולה של בהמות יש סבירות שיש כמה טריפות] ויסוד הנידון אם התורה מחייבת אותנו לדון על כל הבהמות יחד, או דהספק ההלכתי הוא בכל בהמה בפנ"ע, ועל כל בהמה לבד יש לנו רוב, אע"פ שלכלל הקבוצה אין רוב.

והנה ביבמות קיט. איתא האשה שמת בעלה, ולא היו לו אחים כאן, היתה לה חמות אינה חוששת שילדה, יצאה מלאה חוששת, רבי יהושע אומר אינה חוששת. והטעם בגמ' דהלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות, מיעוט מפילות, וכל היולדות מחצה זכרים מחצה נקיבות, סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות והווי ליה זכרים מיעוטא. ויש לדון אם אמרינן רוב דלא יולדת זכר חי גם בהרבה לידות, וכתב בשו"ת נובי"ת אבהע"ז קמ"ה בילד שנמצא אסופי בברית מילה ובזה היה ידוע שהוא יהודי, ונשא אשה ומת בלא זרע, ועתה אלמנתו רוצה להנשא לאיש,

ס"ק יב' בשם המהרי"ק שרק מי שמצוי אצלו תדיר ומכירו בעצמו שלא משקר בשום מצב ואפי' כשיש לו נסיון גדול נאמן משא"כ ר"פ שאע"פ שברור שהיה כשר והגון מאד בעיני רבא, וגם היה תדיר אצלו ומכירו הרבה כדמוכח בכולי תלמודא, אפ"ה לא סמך עליו רבא. והינו דלא סמכינן אסברא אלא על דין קים ליה בגויה, ומשמע שם שגם לגבי להחמיר בעריות לא חיישי' אפי' להחמיר על נאמן מושלם כדר"פ] והינו שהתורה הקדושה לא חייבה אותנו לחוש לאיסורים אפי' בודאות גמורה בסברא, כל עוד אין לנו יסוד ומקור ע"פ הלכה לחוש לו, ואמרינן בזה מהיכי תיתי להסתפק, אפי' שבעינינו הוא ספק גמור, מ"מ אין כאן מספק הלכתי. ומה"ט אם שלח קטן לטבול כלי המחויב טבילה מדאוריתא, ואומר הקטן שטבלו, אינו נאמן כמבואר שו"ע יו"ד סי' ק"כ סעי' י"ד אין מאמינים קטן על טבילת כלים, ולכאורה הדין כן גם שיצטרך לברך שוב, ואפי' אם מסתבר שדובר אמת. [כהא דר"פ אינו נאמן בלא דין עדות, ויל"ע אי יש בקטן דין מהימן כבי תרי, וקים ליה בגויה, ועי' בח"ח שכ' שאין בדורנו אדם שי"ל קים ליה בגויה], וכן הדין לכאורה באדם שלא זוכר שאמר יעו"י או רצה שצריך לחזור, ואמר לו בנו ששמע שאמר שאינו נאמן, אע"פ שלא חושדו כמשקר.

ויש לדון האם יש סיבה להסתפק ע"פ הלכה בלוקח חלב ממאה פרות יחד, שאמנם בסברא ודאי לנו שיש שם כמות

ואין סיבה לחוש אפי' למת אחד, דאין סיבה להסתפק אפי' שבסברא לא מסתבר שאין כאן אפי' מת אחד. דלא דנים על כולם יחד אלא על כל אחד בפנ"ע, ויש לו חזקת חי, ועוד שאין כלל סיבה להסתפק ולחדש שמת.

אמנם צ"ע דראיתי בספר אבני חן לדון במקום שיש מאה יהודים, אם מותר להכניס למקום זה מת, שמא יש כהן בינם ואסור לטמאו, דאם נדון על כל אחד בפנ"ע יש רובא דאיתא קמן דכל דפריש מרוב שאינן כהנים פריש, אבל אם נדון על כל המאה יחד, לא מסתבר שבהל של מאה יהודים אין אפי' כהן אחד, וכתב להביא ראיה מהמרדכי פ' הזרוע סי' תשל"ז שדן בחיטים שמצאו בשדה תבואה אי חיישי' ללקט ושכחה, וכ' ז"ל אע"ג דמה שנמצא בחורי הנמלים הוא דבר שנפרש ממקומו, וא"כ נימא כל דפריש מרובא פריש, י"ל דא"א שלא יהא בו שום דבר מלקט שכחה וכו' והיינו דאמנם אם נדון על כל גרעין חיטה הנמצא כאן לבד יש רוב שאינו מלקט שכחה, אבל בתוך כל המקום יש ודאי מעט מהם ולכן חיישי'. וכמו כן נימא לגבי ספק כהנים שבמקום כאן א"א שלא יהא אפי' כהן אחד והוא לכאורה להיפך ממה שכ' לגבי ספק ולד זכר בתוך כמה לידות, וספק טריפה שא"א שלא תהא אפי' אחת בתוך הרבה פרות, ונראה לחלק בין ספק המתעורר לפני הלידות, וחליבת הפרה, דדינן על כל לידה אם נולד זכר, ועל כל חליבת

ודינו תלוי אם צריך לחשוש שיש לו אח זכר, וכתב הנוב"י להוכיח מסוגיין דרוב [אינם ידועים] אין להם אחים, דמסתימת כל הפוסקים משמע דאמרי' רוב זה גם בזמן מרובה, שמסתבר שילדה הרבה לידות, ומשמע שאע"פ שהסברא האנושית אומרת שבכל שני ילדים מסתבר שיש זכר א', מ"מ בדין התורה דינינן על כל לידה כספק בפנ"ע ובצדדים של עצמה, ואין מעמידים את צדדי הספק על כולם יחד, דכל הסיבה להסתפק היא הטבע שמחייב מחצה זכרים ומיעוט וכח הסיבה הטבעית היא בכל לידה בפנ"ע.

וסברא זו גם בחלב טריפה שאין הנדון על כל הפרות יחד דסיבת הספק היא משום שכל בהמה יש בהסיבה לטבע מיעוט טריפה, ובזה נתחדש בתורה שאזלינן בתר הטבע שמביא שאין טריפה בבהמה זו, ולא דנים על כל הבהמות יחד, שאין קשר בסיבת הטריפות בין אחת לשניה, ואע"פ שתמיד מצוי בכל שישים לפחות טריפה אחת ויותר, מ"מ אין הספק ההלכתי בכולם יחד, והדררא היא רק בכל אחת לעצמה, ולא אזלינן בתר ההסתברות לדון על הכלל כולו יחד, ואפי' שברור לסברתנו שיש כאן אסור, מבחנת ההלכה הוא שאין סיבה לספק.

ובמקום שיש הרבה זקנים או חולים ויש נידון אם מת אחד מהם, ואסור לכהן להיכנס משום טומאת מת לכאורה ג"כ אמרינן על כל אחד שם, חזקת חי

פרה אם חלבנו טריפה, ולכן לא דנים על כולם יחד, משא"כ במקום שיש בו כבר מאה יהודים אין דנים עכשיו על כל הנכנס קודם אם הוא כהן או לא, דאז היה הדין לדון על כל אחד לבד ולא היינו חוששים לכהן, אבל כיון שלידת הספק היא לאחר שכבר נכנסו כולם, העמדת הספק היא על כולם יחד אם יש בהם כהן [או לקט שכחה] ובזה אמרינן שאין לנו ודאות שלא נכנס אחד מהמיעוט ואסרינן מספק. וי"ל שכל חילוק זה הוא רק במקום שהמספק הוא פרישה מהמיעוט, שאז אין סיבה להעמיד נידון על כל אחד לבד, אל במקום שהנידון משום ספק התחדשות או ספק סיבת טבע שהוא מיעוט, בכה"ג אין מעמידים את הספק רק על כל מספק בפנ"ע ולא חיישי' לסברא הסטטיסטית.

סימן יג

עוד בענין הנ"ל מחב"א

בס"ד, אור לשישי לסדר "ארץ זבת חלב" כ"ז בעומר ה'תשעו.

הו"כ הגאון הנכבד המפורסם לשו"ת, נודע שמו בשערי ציון כאחד המופלגים בדורינו מוהר"ר אברהם לויסון שליט"א, אודות מש"כ במכתב ל... שליט"א על כשרות החלב בימינו.

הנה יראתי בפצותי שיח לדון בקרקע לפני הגדולים ממני, בהיות שידעתי שקטנם עבה ממתני כו"כ מונים, אולם למיעוט ערכי ראיתי בדברי כתר"ה דברים שלא הובנו אצלי כל הצורך, ואמרתי דהואיל ואין הביישן למד אכתוב הרהורי לכת"ר אולי יאלפני בינה ויעמידני בקרן אורה בזה, וזה החלי בעזה"ת.

א. זה דבר ברור ומובן אצלי דע"פ התוה"ק אין הולכים אחר מה שמכונה "סטטיסטיקה", דהרי אם יהי לפנינו מאה חתיכות ומתוכם עשר טריפות והשאר כשירות ומעורבים זב"ז, הרי הדעת נותנת דבכל עשרה חתיכות שיוציאו אחת מהם תהי' טריפה, ודין פשוט הוא שיכול להוציא אפי' ארבעים ותשע חתיכות בבת אחת ולאוכלם כמבו' היטב בזבחים עג: גבי זבח פסול דנתערב בהרבה זבחים כשרים דכולם פסולים ולא אזלינן בתר הרוב ורוצה הגמ' לבאר דהוא משום גזירה שמא יקחו י' כהנים בבת אחת ופירש"י דהוא כגון דעשרה אלו הם הרוב עי"ש ומבו' דעד רוב החתיכות

אולם נידו"ד שאני טובא דהא אילו יחלוב אדם מכל הבהמות שבעולם הרי וודאי דיהא אסור לשותות חלב זה (בלא דין ביטול), דהרובא רק מכריע על כל בהמה שבאה לפנינו שלא היה בה המקרה של טריפה, אבל מנהג העולם מכריח דיש בעולם מקרים של טרפות,

חת"ס ח"ב אבה"ע סי' צה סוד"ה ומ"מ נ"ל דאפי' רק בליבו מאמינה ה"ה אסורה עליו (ועי' בחי' הרשב"א נדרים שם), ומבוי' דאע"פ דהתורה לא סמכה עלי' אם נראים לו דברי' מחויב לחשוש לזה.

ועוד תנן בר"פ האשה רבה (יבמות פז:): דאשה שבאו עדים ואמרו לה מת בעליך ונישאת ואח"כ בא בעלה חייבת קרבן, ופירש"י דהוא משום דהו"ל לאמתוני, ואע"פ שהעדים שהעידו בפני' היו עדים כשרים מ"מ כיון דלבסוף נמצא שקר תלינן שהיתה צריכה לחשוש לזה מתחילה ולהמתין עוד, ומשום שלא עשתה כן חייבת קרבן, ואע"פ דוודאי סמכה התורה על ב' עדים כשרים כיון דהיה ליבה נוקפה היתה מחויבת להמתין, (ואם אין ליבה נוקפה זהו מחמת זלזול בחומר א"א דהא חזינן דשקרנים הם).

ועוד דאיתא בשבועות (ב:): דדיין היודע בדין שהוא מרומה יסתלק מן הדין, ובאמת די"ל דאיירי שיודע בבירור שהעדים משקרים או פסולים (וכדמשמע מפירש"י), אבל לשון הרמב"ם אינו מורה כן דכתב (בפכ"ד מסנהדרין ה"ג) אבל אם היה ליבו נוקפו שיש בדין רמיות או שאין דעתו סומכת על דברי העדים וכו' אסור לו לחתוך הדין וכו' עי"ש, ומשמע שאין זה דווקא אם מבורר לו שהעדים שקרנים אלא גם אם רק מסברתו נראה לו כך הוי דין מרומה ואע"פ שהתורה סמכה על עדים אלו גם נגד סברתו, ומבוי' די' משקל גדול לסברא האנושית.

וזה ידיעה גמורה אצלנו שיש טרפות בעולם, וידיעה זו היא לא רק בכל העולם אלא בכל עדר ועדר מוכרח הוא שיהי' יותר משני טרפות למאה (מצד האקלים וחולשת הבהמה ועוד), וזה אינו סבירות בעלמא אלא ידיעה גמורה וודאית שכך הוא מנהגו של עולם, תא חזי שתקנו חז"ל הקדושים לבדוק את הריאה אע"פ דרוב בהמות כשירות הן ובהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת מ"מ כיון שטרפות הריאה הוו מיעוט המצוי שזה לא פחות מעשר אחוז כדהוכיח בשו"ת משכנות יעקב (סימן יז) תקנו חז"ל בדיקה, וזה בבהמות שעומדות לשחיטה שהם בד"כ בתוך השנתיים הראשונות שלהם שאח"כ כמעט א"א לאוכלם והפרות החולבות הם פרות זקנות שוודאי יותר מצוי בהם הטריפות, ולכא' אי"ז שיין כלל לסטטיסטיקה.

אלא דכת"ר כתב דאפי' ידיעה וודאית כל שאינה ידיעה שסמכה עלי' התורה אי"צ לחוש לה, אם הבנתי דבריו כראוי, והנה בנדרים צ: תנינן דהאשה שאמרה טמאה אני לך אינה נאמנת, ולכמה ראשונים זה מדאורייתא (וכן נראה מסקנת ההלכה עי' שו"ע אבה"ע סו"ס מח ודו"ק היטב, וגם לסברת הראשונים דרק מדרבנן אינה נאמנת הרי לסברת הריטב"א יבמות פת. ד"ה מתוך שוב הדר להיות דאורייתא), ומ"מ אם בעלה מאמינה אסורה עליו ואפי' לא קים לי' בגווה כמפורש שם בנימו"י ועוד ראשונים, ואי"ז דווקא מדין נאמנות דשו"י אנפשי' חד"א כמבוי' בשו"ת

להיפוך, דשם איירי לגבי שנישא ומת בלא בנים ורצה הנוב"י (או מהר"ם בענט) לומר דכיון דלבד ממנו היה לאביו זרע רב יש לתלות דהיה לאביו גם בן זכר דכן הוא ברוב המשפחות, וכן הדין נותן דהספק ליבמה הוא אי יש במשפחת בעלה בן זכר ולא על כל לידה בנפרד דאין הלידה זוקקת אותה לייבום אלא הימצאות הבן במשפחה ודין הוא שניזיל בתר רוב משפחות, ודחה הנוב"י דמסתימת הפוסקים משמע דלא תלינן כלל דילדה חמותה ואין לה כלל משפחה עי"ש, ומשמע דאי הוה ידעינן דיש לה משפחה היינו תולין כנ"ל וכרוב משפחות.

אמנם קצ"ע מלשון הרמב"ם (פ"ג הי"ז מיב"ח) דכתב הדין דאשה שהיתה לה חמות במדה"י לא מחזקין דילדה "ולא גזרו על הדבר הזה" ומשמע דגם בזה אזלינן בתר המחצה נקיבות ומיעוט מפילות מדהיה צריך לומר שלא גזרו בזה כמו ביצתה חמותה מלאה דגזרו בה (עי' יבמות ק"ט), וי"ל דהיה הו"א דאע"ג דאיכא חזקה שלא ילדה כלל נגזור בה כי היכי דגזרינן היכא דיש רוב שלא ילדה וולד הזוקק לייבום וקמ"ל דבזה לא גזרו.

כ"ד זעירא ולא מן חבריא

גברא עניא קטינא דארעא

מכבדו כרום ערכו, מעריכו ומוקירו הגם בלתי מכירו

ומה שהביא כת"ר ראיא מעובדא (בכתובות פה) שסמך רבא על בת ר"ח דקים לי' בגווה ולא על רב פפא ואע"פ שאין דעת בעולם שתוכל לומר שהוציא ר"פ שקר מפיו, הנה מלבד מה שי"ל לכאור' דלא דמי דיני איסורים שצריך האדם לחשוש לפי הנראה לו אבל בנידון דרבא שבא להטיל שבועה על אדם אחר וודאי דאינו יכול מכח סברתו, הרי גם לדברי כת"ר קשה דכיון דלא יתכן שר"פ ישקר למה לא היה קים לרבא בגווי' (דגם רבא הכיר בגודל צדקתו וקדושתו כמש"כ בטו"ט באג"מ יו"ד ח"א סי' נד הובא בשערי חיים למו"ח שליט"א כתובות שם), ובפשוטו נראה דכל דבר הניתן לשיעורים לא סמכה עליו התורה כלל משום שלא נתנה דברי' לשיעורין, ומשו"ה לא יכול הדיין לחייב מכח סברא דהיא ידיעה הניתנת לשיעורין (ומשא"כ בקים לי' בגווי' אי"ז מחמת סברא אלא כמו ראייה גמורה), אבל אי יבוא ר"פ ויעיד על דבר איסור אז הן אמת דלא חייבה התורה להאמינו אך המאמינו יחוייב לחשוש לדבריו. וזה פשוט לכאור'.

ב. עוד כתב כת"ר דאין מעמידים הספק על כל הבהמות אם יש בהם טרפה אלא על כל בהמה ובהמה, והביא ראיא מדברי הנוב"י (מה"ת סי' קמה), הנה בעניי זה וודאי נראה כמילתא דתמיהא דכיון דכעת מתעורר הספק על חלב שנבלל מהרבה בהמות הרי הספק הוא על כולם, ואדרבה נראה דמדברי הנוב"י ראיא

